

**GLOBOLOGIAN »MESTAREITA»
REALISTIN SILMIN**

KENNETH W. THOMPSON: *Masters of International Thought — Major Twentieth-Century Theorists and the World Crisis*, Baton Rouge & London 1980, 249 s.

Kansainvälisen politiikan tutkimuksen historiaa voidaan lähestyä ainakin kahdella tapaa. Yhtäältä saatetaan korostaa yksilö- ja auktoriteettinäkökulmaa, jolloin painottuvat kärkinimet, uranuurtajat ja vaikuttajat. Toisaalta avarammassa systemaattisessa perspektiivissä kiinnitetään huomiota tutkimuksen yleisiin ulottuvuuksiin (suhde käytäntöön, selitysmallin luonne, normatiiviset aspektit jne.), vaiheisiin, perinteisiin ja lähestymistapoihin. Nämä kaksi näkökulmaa eivät toki sulje pois toisiaan, mutta käytännössä havaitaan usein kallistumista puoleen tai toiseen. Esimerkkinä edellisen lähestymistavan soveltamisesta on tarkasteltavana oleva Kenneth Thompsonin teos, ja jälkimmäisen suuntaan painottuu taas tunnettu *Arend Lijphartin* artikkeli kansainvälisten suhteiden tutkimuksen kumouksien rakenteesta (*International Studies Quarterly* 1/1974).

Taipumus harvalukuisen tutkijajoukon kohottamiseen jalustalle ei ole kansainvälisen politiikan tutkimuksessa uutta saatavattontaa. Syitä voidaan hakea ensinnäkin tieteenalan kohteen luonteesta, jolloin ky-

seessä voisi olla tapa organisoitua epävarmuuden ympäristössä auktoriteetteja muodostaen. Kun näet kohde on kovin vaikeasti tieteellisesti hallittavissa ja sen liikuntaa koskevat havainnot ovat hankalasti muokattavissa yksiselitteisiksi tutkimustuloksiksi, kun tutkimus on kriisialtista ja sisäisesti riitaista tai kun se on kehittymätöntä jonkin metodologisen tradition kannalta, eivät sen epäpersoonalliset puolet pääse helposti kehittymään ja automatisoitumaan (ehkä tieteenalan problematisoimatta jääviä murteita lukuunottamatta). Eräs seuraus voi olla individualistisuuden korostuminen tutkimusprosessissa ja auktoriteetteihin suuntautuminen perusteluissa. Tämä ei tarkoita sitä, että haluttaisiin ylikorostaa tutkimuksen säännöstämisen merkitystä ja ettei yksilöiden luovaa panosta arvostettaisi.

Vertailu rauhanajkaiseen sotilasorganisaatioon auttaa tässä yhteydessä: kun ei oikein osata vakuuttaa ja vakuuttautua omasta hyödyllisyydestä, vedetään rajaa muuhun yhteiskuntaan (muihin tieteisiin, perinteisiin), pidetään rivit koossa omalla terminologialla, ylläpidetään koheesiota seremonioin ja palkinnoin (kunniaohtorit, juhlakirjat, esiintyminen tieteellisissä konferensseissa) ja soditaan menneitä sotia (juurien ja auktoriteettien etsintä ja vahvistaminen). Siten tutkijapatsaiden pystyttämiseen kytketty varmaankin myös tutkijayhteisön sisäinen instrumentaalinen, vallankäyttöön ja kilpailuun liittyvä aspekti: osoitetaan saavutuksia ja annetaan esimerkkiä oikeasta tutkimuksesta ja tutkijanurasta. Auktoriteettien muodostuksen luulisi olevan voimakkaampaa »kypsien» tai etabloituneiden kuin nuorten ja vasta kehkeytymässä olevien koulukuntien suhteen. Toisaalta jälkimmäisissä luodaan usein ainakin »negatiivisia» auktoriteetteja. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa *Hans Morgenthau* lienee tässä suhteessa suosituin.

Ongelmaksi elitistisessä tarkasteltavassa muodostuu se, millä kriteereillä »ylentämiä» suoritetaan, kun on olemassa vastakkaisia ja kilpailevia tieteenalan »armeijoita» ja »aselajeja». Tämä on omiaan vaikuttamaan siten, että valinnat ja arviot heijastavat aina jossain määrin perinteisiin

ja henkilöihin sidottuja näkemyksiä. Näin on myös Thompsonin laita. Karkeaa »kaspasiteettianalyysiä» tosin voidaan tietenkin suorittaa. Niinpä Thompson mainitsee eräitä kriteereinään sitaattien ja lainausten lukuisuuden, tutkijoita koskevat katsaukset ja keskustelut, käsittelyn kansainvälisen politiikan tutkimusta koskevista väitöskirjoissa ja artikkeleissa ja tutkijoille omistettut *Festschrift*'it; edelleen valtiotutkijat ovat yleensä myös herättäneet tieteellisiä kiistoja, avanneet uusia sektoreita tutkimukselle ja kiinnostus heidän tutkimuksiinsa on aika ajoin herännyt uudelleen. Toisaalta hän myöntää valintojensa subjektiivisuuden. »Älyn jättiläiset», kuten Thompson valloitaan nimittää, ovat yleensä henkilöitä, joilla on ollut merkitystä Thompsonille itselleen ja jotka hän on myös yleensä henkilökohtaisesti tuntenut.

Toeoksessa käsitellään erillisissä artikkeleissa seuraavia 18:a tutkijaa: *Herbert Butterfield, Reinhold Niebuhr, John Murray, Martin Wight, E. H. Carr, Hans Morgenthau, Nicholas Spykman, Arnold Wolfers, John Herz, Karl Deutsch, Walter Lippmann, George F. Kennan, Louis Halle, Raymond Aron, Quincy Wright, David Mitrany, Charles de Visscher* ja *Arnold Toynbee*. Tätä valikoimaa ei eräässä mielessä voida syyttää ahtaaksi: joukossa on valtio-oppi-neiden lisäksi kaksi teologiaa, viisi historioitsijaa, yksi sosiologi ja yksi kansainvälisen oikeuden edustaja. Mutta toisaalta jokikaisen lokeroiminen on käytännössä hyvin vaikeaa. Tässä heijastuu Thompsonin sympatia monipuolista individualistista tiedonhallintaa kohtaan, niin kuin tietenkin myös tällaisen tieteenharjoituksen tyylin vankka asema etenkin ajassa taaksepäin mentäessä. Jokaisen tutkijan uran huippukohta onkin näköjään ideaalisesti Hallen »*Out of Chaos*» (1977) ja Wightin »*Power Politics*» (1946) -tyyppinen laaja ja tärkeä *magnum opus*. Edellä mainittujen tutkijoiden ansioituneisuutta voi tuskin kieltää. Mutta valikoima on kallellaan kahdellakin tavalla eikä siis nojaa pelkästään formaaleihin kriteereihin. Ensinnäkin siihen sisältyy henkilökytkentöjä ja hyvin amerikkalainen näkökulma. Mukaan otetut kuusi eurooppalaista tutkijaa ovat paljolti olleet

juuri amerikkalaisten tuntemia ja kooptoimia. Näistä Wight ja Toynbee sekä Wight ja Butterfield ovat yhteistyöpareja; amerikkalaisten keskuudessa vastaavia ovat ainakin Halle ja Kennan, Spykman ja Wolfers sekä tietenkin Morgenthau ja Thompson. Ja lukuisia ovat myös Thompsonin raportoimat epämääräisemmät tutkijoiden keskeiset vaikutus- ja arvostussuhteet. Esimerkiksi Niebuhrin sanotaan vaikuttaneen Morgenthaun, Kennanin ja Wightin ajatteluun. Eurooppalaisen ajattelun vaikutus on kulkeutunut Yhdysvaltoihin myös 1930-luvulla Saksasta muuttaneiden emigranttien (Morgenthau, Herz, Wolfers) myötä, mikä tulee oivallisesti esiin teoksessa. Ennen kaikkea ja yksinkertaistaen eurooppalainen valta-analyysi ja realismi sopeutettiin uudessa kotimaassa idealistis- ja pluralistisävytteiseen ajatteluun.

Toiseksi teoksessa painottuikin realismin perinteeseen luettujen tutkijoiden esittely ja myös realististen vaikutteiden erittely eri tutkijoiden tuotannossa yleensä. Koko teos on tavallaan realismin puolustuspuhe. Tähän viittaavat jo edellä todetut tutkijoiden väliset kytkennät. Thompson itse lienee oman seuraajakunnan puolesta varsin yksinäiseksi jääneen Morgenthaun ainoa huomattava oppilas. Thompson haluaa aivan ilmeisesti identifioida realismin perinnettä ja auktoriteetteja sekä osoittaa, että sen opinkappaleet ovat lyöneet läpi enemmän tai vähemmän eksplisiittisesti kansainvälisen politiikan tutkimuksessa. Siten teosta voitaisiin hyvin lukea realismin rekonstruktio mielessä. Tärkeää osaa Thompsonin analyyseissä näyttelevät tutkijoiden ajattelutavan kehittymisen ja vaiheiden tunnistaminen. Yleisvaikutelmaksi syntyy, että halutaan osoittaa siirtymistä tapahtuneen realistisia asemia kohti 1930-luvun lopulta lähtien. On kiintoisaa, että 14 magnum opusta ajoittuu ajanjaksoon 1939—59; näistä peräti kahdeksan julkaistiin vuosina 1940—48. Kyseessä on aivan ilmeisesti hyvin merkittävä joskin myös rajallinen jaksokansainvälisen politiikan tutkimuksen historiassa. Sosiaalisen tilauksen muodostivat aikakauden henki ja Yhdysvaltain muuttunut asema kansainvälisessä politiikassa.

Thompsonin teoksesta voidaan lukea realismin tutut perusopit, jolloin käsitellään kansainvälisen järjestelmän anarkkista luonnetta, kansallista etua ja valtiosuvereniteettia, valta-analyysia, turvallisuusongelman keskeisyyttä sekä pessimististä ihmiskuvaa. Viimeksi mainittu saa varsin paljon huomiota osakseen johtuen osaltaan siitä, että teologiset ja uskonnolliset teemat ovat teoksen eräs keskeisistä juonteista; ihmisen näkeminen raadollisena, tiedoiltaan ja rationaalisuudeltaan vajavaisena sekä itsekkäänä on sukua perisyntiopilille. Ja niin kuin mainittiin, kirjoittajien joukossa on kaksi teologia, Niebuhr ja Murray. Edellistä on Kennan kutsunut »meidän kaikkien isäksi», tarkoittaen kaiketi realisteja. Lisäksi uskonnolliset teemat ovat tärkeitä Butterfieldin, Wightin ja Toynbeen tuotannossa. Uskonnolliset otaksumat eivät liity vain ihmiskuvaan, vaan myös käsityksiin inhimillisen toiminnan luonteesta (sattumaa vai johdatusta; vrt. Butterfield), eettisten standardien rooliin kansainvälisessä politiikassa (Wight) ja uskonnon käsittämiseen laajojen kansainvälisten järjestelmien perustaksi (Toynbee). Avarasti ajatellen teologiset kysymyksenasettelut ovat tärkeitä, sisältyyhän tutkimukseen monenlaisia piiloisia ja julkistettuja uskomuksia.

Tiedekäsityksessä painottuu jo edellä mainittu monipuolinen, laajoja tietokokonaisuuksia hallitseva tutkijatyyppi; niinpä tieteiden pirstoutumiseen suhtaudutaan hyvin penseästi, sillä se on ollut omiaan vaikeuttamaan kokonaisuuden ja olennaisen näkemistä. Ei olekaan ihme, että kansainvälisen politiikan kannalta tärkeinä tieteinä pidetään ennen kaikkea filosofiaa, historiaa ja kansainvälistä oikeutta. Tutkimuksen viime käden tuomarina pidetään kuitenkin konkreettista todellisuutta, »faktoja». Niiden analyysiin ei kuitenkaan suositella luonnontieteistä lainattuja menetelmiä, sillä kansainvälinen politiikka katsotaan olennaisesti epäeksaktiksi tieteenalaksi. Ihan teena on johdonmukainen, todellisuutta sitova ja olennaisesta kertova teoria, jonka myös tulisi olla relevantti käytännön ja päätöksenteon kannalta. Toisaalta tutkijoiden riippumattomuutta ja etäisyyttä päätöksenteosta pidetään hyveenä. Näihin kä-

sityksiin sisältyy tietysti monia problemaattisia piirteitä yhdessä tarkasteltuina. Eräs hankalimpia on monipuolisen, olennaisesta kertovan analyysin yhdistäminen »faktoihin», sillä silloin tulevat väistämättä mukaan myös erilaiset uskomukset ja oletukset.

On selvää, että tietty teoria ja perinne saa erilaisia ilmaisuja ajanjaksosta toiseen ja eri tutkijoiden tulkitsemana, mikä liittyy realismiin osalta keskusteluun muiden perinteiden kanssa sekä todellisuudenpiirteiden vaihtelun huomiointiin. Variantteja syntyy myös, kun muiden perinteiden piirissä on Thompsonin mukaan ollut pakko huomioida realismi ja sen näkemykset. Teoksen eri artikkelien pohjalta voidaan erottaa kootusti ja yksinkertaistaen seuraavat realistisia elementtejä sisältävät variaatiot: (i) geopolitiikka (Spykman), (ii) idealistinen analyysi, joka kurottautuu maailmanpolitiikan käytännön suuntaan, (iii) realismia täydentävät ja rikastavat lähestymistavat (Wolfers ja Herz), (iv) funktionalismi ja (v) vallan ja nationalismin analyysi (Deutsch). Tyypissä (ii) pidetään normeja tärkeinä, mutta huomioidaan myös valtapolitiikka sekä diplomatian ja sovittelun tärkeys eli »realiteetit». Kolmannessa tyypissä on kyse realismin rikastamisesta uusilla muuttujilla ja olosuhdetekijöillä (Wolfers), normeja koskevilla tarkasteluilla (Herz) ja ei-valtiollisilla toimijoilla (erityisesti Wolfers). On mielenkiintoista, että Thompson paljolti torjuu Herzin ja Wolfersin revisiot ja katsoo paremmaksi pitää kiinni realismin ydinopeista. Funktionalismia Thompson on tutkinut itsekkin, ja hän käsittelee sen hyötyjä ja heikkouksia suhteellisen seikkaperäisesti. Hän toteaa, että sillä on rajallinen, realismia täydentävä merkitys; se kattaa alueen, joka jää realismin ja idealismin väliin, suhtautuessaan penseästi sekä legalismiin että korkeapolitiikkaan. On selvää, ettei näkemys funktionalismin täydentävästä merkityksestä tyhjennä funktionalismin teoreettista sisältöä; Thompson ei huomioi funktionalismin globaalisuuden vaatimusta ja operoimista esimerkiksi päätöksentekokoneiston eriytyksen kautta; funktionalismi ei myöskään ole spesifioitu teoria, ja

tässä mielessä Thompson tuntuu vaativan siltä liikoja. Deutsch on ainoana tieteellisen suuntauksen edustajana esitelty teoksessa. Thompsonin myötätunto häntä kohtaan saattaa osittain johtua siitä, että Deutschin nationalismia ja pluralistista turvallisuusyhteisöä koskevat tutkimustulokset eivät kovin pahasti horjuta kuvaa kansallisvaltiopohjaisesta maailmanjärjestyksestä. Toki erotkin ovat huomattavia.

Realismi-idealismi -ulottuvuus on teoksen keskeinen tutkimusta luokitteleva ulottuvuus. Se ei kuitenkaan ole omiaan hermistämään tarkastelijaa pluralistis-eriyttävän perinteen, marxismin ja traditionalismi-modernismi -keskustelun suuntaan; oikeastaan vain neljännessä luvussa sivutaan ensin mainittua perinnettä. Tässä perinteessä yhdistyvät pluralistinen yhteiskuntateoria ja pyrkimys eriyttää tutkimuskohdetta mm. aktorityyppien ja asia-alueiden suhteen. Sen historiassa nk. Chicagon koulukunta muodostaa tärkeän virstanpylvään, ja on kiintoisaa todeta, että Thompson vahvistaa suhteellisen seikkaperäisesti arviot koulukunnan huomattavasta merkityksestä kansainvälisen politiikan tutkimuksen kehityksessä. Koulukunnan keskeisiä hahmoja olivat *Charles Merriam* ja *Quincy Wright*, ja sen eräs keskeinen tuote oli Wrightin magnum opus »*A Study of War*» (1942). Thompsonin valiot näyttävät yleensä torjuvan sekä marxismin että tieteellisen suuntauksen. On kuitenkin mielenkiintoista lukea, että marxismi on ollut lähes kaikille tutkijoille jatkuvana haasteena, ja siihen on ollut otettava kantaa; lisäksi sen vaikutus on ollut tuntuva mm. nuoren *Niebuhrin* ja *Lippmannin* ajattelussa.

Joka tapauksessa Thompsonin teos avaa näkökulman sekä tekijän itsensä että realismin ajatteluun. Teoksen suurin ansio onkin se, että se tuo lisävalaistusta ja uusia johtolankoja realismin perinteen tutkimukseen. Ansiot eivät lähitarkastelussa loppu tähän. Thompson tuo esiin eräitä kansainvälisen politiikan teoreetikkoja, jotka ovat olleet suhteellisen tuntemattomia (kuten *Halle* ja *de Visscher*). Käyttökelpoista aineistoa tarjoavat myös hänen muistiku-

vansa ja henkilökohtaiset käsityksensä eri tutkijoista. Esimerkiksi artikkeli *Morgenthau*sta auttaa oivaltamaan eurooppalaisen perinteen merkityksen realismiin kehityksessä. Thompsonin elitistinen tarkastelutapa on kuitenkin omiaan usein johdattamaan liian yksilöityihin ja tarpeettomiin ylistyksiin tai arvosteluihin. Yhtä kaikki nekin tarvitsevat aineistoa tutkijayhteisön sisäisistä jaoista ja jännityksistä.

Kansainvälisen politiikan tutkijain kiinnostus oman tieteenalansa perinteiden reflektointiin on tuntunut lisääntyvän viime vuosina, ja eräs osoitus tästä on myös Thompsonin teos. Tieteenalan perinteiden tunteminen onkin tärkeää useasta syystä. Se auttaa ensinnäkin näkemään, mikä on katsottu tärkeäksi tutkimuksessa. Toiseksi tiedettä voidaan pyrkiä kehittämään perinteiden kritiikin kautta. Kolmanneksi tieteenalaan sosiaalistutaan paljolti perinteiden kehyksissä; ne vaikuttavat joka tapauksessa tutkimuksessa. Itsetietoisuuden ja -ohjauksen kannalta on tällöin tärkeää tuntea ne. Niistä ei saisi tulla kahlitsevia ja auktoriteettien hallitsemia »kasarmeja», joissa tiedettä opitaan »kantapään kautta». Tämän kannalta on tärkeää, että kansainvälisen politiikan tutkimuksen historian analyyseissä liikuttaisiin elitistisestä lähestymistavasta kohden yleisempää ja systemaattisempaa tarkastelua, jolloin olisi myös pyrittävä huomioimaan historiallinen tarkkuus. Samalla tulisi maantieteellistä tarkastelualuetta laajentaa; ennen kaikkea Länsi-Euroopan kansainvälisen politiikan tutkimuksen historia kaipaisi lisävalaistusta.

Raimo Lintonen